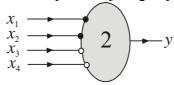
Opravná písomka (6. 2. 2006)

Príklad 1. Odpovedzte na teoretické otázky z výrokovej logiky:

- (a) ako je definovaná formula?
- (b) ako je definovaná tautológia, kontradikcia, splniteľná formula?
- (c) čo je teória a čo je model?
- (d) čo znamenajú výrazy $\{\varphi_1,...,\varphi_n\} \vdash \varphi$ a $\{\varphi_1,...,\varphi_n\} \models \varphi$?
- (e) ako je definovaná podformula ψ formuly φ?

Príklad 2. Doplňte výsledok v týchto schémach usudzovania.

Príklad 3. Zistite akú Boolovu funkciu reprezentuje logický neurón a napíšte jej NDF formu



Príklad 4. Použitím rezolučnej metódy rozhodnite či teória T má model a či formula α je logickým dôsledkom T,

$$T = \{x \Rightarrow y, y \Rightarrow (z \lor \neg x), \neg t \Rightarrow (t \land \neg z), t \Rightarrow x\}, \ \alpha = z$$

Príklad 5. Prepíšte tvrdenie prirodzeného jazyka do formuly predikátovej logiky, vytvorte negáciu tejto formuly a prepíšte túto formulu do tvrdenia prirodzeného jazyka.

- (a) Každý riaditeľ je včelárom.
- (b) V každom meste existuje radnica alebo divadlo.
- (c) Niektoré nepárne čísla nie sú prvočísla.
- (d) Každé ovocie je zdravé a výživné.
- (e) Existuje dym bez ohňa.

Príklad 6. Rozhodnite a uveďte dôvody, prečo formula predikátovej logiky je tautológia, alebo kontradikcia, alebo len splniteľná.

(a)
$$(\exists x P(x)) \lor (\exists x \neg P(x))$$
,

(b)
$$\forall x (P(x) \land \neg P(x)),$$

(c)
$$(\exists x P(x)) \Rightarrow (\forall x P(x))$$
,

(d)
$$(\forall x P(x)) \Rightarrow (\exists x P(x))$$
.

Príklad 7. Riešte tieto sylogizmy:

niektorí študenti sú vegetariáni všetci vegetariáni sú včelári (b) všetci študenti sú kominári všetci študenti sú včelári

?

- (c) niektorí fyzici sú astronómovia každý chemik nie je fyzik
- (d) niektorí včelári sú analfabeti každý študent nie je analfabet

-

Príklad 8. Pomocou prirodzenej dedukcie odvoďte formuly:

(a)
$$(p \Rightarrow q) \Rightarrow ((q \Rightarrow r) \Rightarrow (p \Rightarrow r))$$

(b)
$$(\forall x \varphi(x)) \Rightarrow (\exists y \varphi(y))$$

Príklad 9. Pomocou tabuľkovej metódy preverte, či formule sú tautológie 3-hodnotovej Łukasiewiczovej logiky:

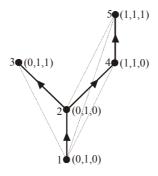
(a)
$$\varphi \Rightarrow ((\varphi \Rightarrow \psi) \Rightarrow \psi)$$
,

(b)
$$\varphi \Rightarrow (\psi \Rightarrow \varphi)$$
,

Cvičenie 10. Vypočítajte pravdivostné hodnoty intuicionistickej formuly

$$p \Rightarrow ((\neg (p \land q)) \lor (\neg q \lor \neg r))$$

pre Kripkeovský model špecifikovaný reláciou R, pričom každý vrchol je ohodnotený trojicou pravdivostných hodnôt premenných p, q a r.



Príklad 11. Zistite pre ktoré hodnoty premenných p a q je výroková formula vo fuzzy logike pravdivá $(p \land (p \Rightarrow q)) \Rightarrow q$.

Poznámka: Každý príklad je hodnotený 5 bodmi, maximálny počet bodov je 55. Nezabudnite na písomku napísať meno a priezvisko, číslo krúžku a ročník. Čas na písomku je 90 min.

Opravná písomka (6. 2. 2006)

Príklad 1. Odpovedzte na otázky z výrokovej logiky:

- (a) ako je definovaná formula?
- (b) ako je definovaná tautológia, kontradikcia, splniteľná formula?
- (c) čo je teória a čo je model?
- (d) čo znamenajú výrazy $\{\varphi_1,...,\varphi_n\} \vdash \varphi$ a $\{\varphi_1,...,\varphi_n\} \models \varphi$?
- (e) ako je definovaná podformula ψ formuly ϕ ?
- (a) Formula je reťazec, ktorý obsahuje znaky výrokových premenných z množiny $\{p,q,q,...\}$ a znaky logických spojok $\{\Rightarrow,\land,\lor,\neg\}$. Štruktúra reťazcov je definovaná rekurentne postupom

formula::=premenná | (formula) | (formula \land formula) | (formula \lor formula) | (formula \Rightarrow formula) | (\neg formula)

- (b) Formula sa nazýva tautológia (kontradikcia) vtedy a len vtedy, ak pre každú interpretáciu premenných je pravdivá; formula sa nazýva splniteľná vtedy a len vtedy, keď existuje aspoň jedna interpretácia premenných, pre ktorú je pravdivá.
- (c) Teóriou sa nazýva každá neprázdna množina formúl. Hovoríme, že teória má model vtedy a len vtedy, ak existuje taká interpretácia, že všetky formuly z teórie sú pravdivé.
- (d) Formula φ sa nazýva logický dôsledok množiny formúl T (čo označíme $T \vdash \varphi$ vtedy a len vtedy, ak $\varphi \in T$ alebo je bezprostredným dôsledkom T alebo je bezprostredným dôsledkom T rozšírenej o niektoré jej bezprostredné dôsledky.

Formula φ sa nazýva tautologický dôsledok teórie T (čo označíme $T \models \varphi$) vtedy a len vtedy, ak každý model teórie T je aj modelom formuly φ (t.j. formula φ je v ňom pravdivá).

(e) Podformula ψ formuly ϕ je taký podreťazec formuly ϕ , ktorý je taktiež formulou.

Príklad 2. Doplňte výsledok v týchto schémach usudzovania.

Riešenie

3

Príklad 3. Zistite akú Boolovu funkciu reprezentuje logický neurón a napíšte jej NDF formu

$$x_1$$
 x_2
 x_3
 x_4
 x_4

$$y = s(x_1 + x_2 - x_3 - x_4 - 2)$$

#	x_1	x_2	<i>x</i> ₃	<i>x</i> ₄	$s(x_1+x_2-x_3-x_4-2)$	у
1	0	0	0	0	s(-2)	0
2	0	0	0	1	s(-3)	0
3	0	0	1	0	s(-3)	0
4	0	0	1	1	s(-4)	0
5	0	1	0	0	s(-1)	0
6	0	1	0	1	s(-2)	0
7	0	1	1	0	s(-2)	0
8	0	1	1	1	s(-3)	0
9	1	0	0	0	s(-1)	0
10	1	0	0	1	s(-2)	0
11	1	0	1	0	s(-2)	0
12	1	0	1	1	s(-3)	0
13	1	1	0	0	s(0)	1
14	1	1	0	1	s(-1)	0
15	1	1	1	0	s(-1)	0
16	1	1	1	1	s(-2)	0

$$\varphi(x_1, x_2, x_3, x_4) = (x_1 \wedge x_2 \wedge \overline{x_3} \wedge \overline{x_4})$$

Príklad 4. Použitím rezolučnej metódy rozhodnite či teória T má model a či formula α je tautologickým dôsledkom T,

$$T = \{x \Rightarrow y, y \Rightarrow (z \lor \neg x), \neg t \Rightarrow (t \land \neg z), t \Rightarrow x\}, \ \alpha = z$$

Ak $T = \{C_1, C_2, ..., C_n\}$, potom vlastnosť $T \models \alpha$ je ekvivalentná platnosti implikácie

$$C_1 \wedge C_2 \wedge ... \wedge C_n \Rightarrow \alpha$$

Negácia tejto implikácie má tvar

$$C_1 \wedge C_2 \wedge ... \wedge C_n \wedge \neg \alpha$$

Ak sa nám podarí dokázať, že táto formula je kontradikcia, potom platí $T \models \alpha$.

$$(x \Rightarrow y) \land (y \Rightarrow (z \lor \neg x)) \land (\neg t \Rightarrow (t \land \neg z)) \land (t \Rightarrow x) \land \neg z$$

Prepíšeme ju do tvaru NKF

$$(\neg x \lor y) \land (\neg y \lor z \lor \neg x) \land \underbrace{\left(t \lor \left(t \land \neg z\right)\right)}_{t \land \left(t \lor \neg z\right)} \land (\neg t \lor x) \land \neg z$$

Ak vynecháme opakujúce klauzule (dôsledok idempotentnosti konjunkcie a disjunkcie) dostaneme

$$(\neg x \lor y) \land (\neg y \lor z \lor \neg x) \land (t \lor \neg z) \land t \land (\neg t \lor x) \neg z$$

	1	2	3	4	5	6						
	$\neg x \lor y$	$\neg y \lor z \lor \neg x$	$t \vee \neg z$	t	$\neg z$	$\neg t \lor x$	7	8				
z		1	0		0		$\neg y \lor t \lor \neg x$	$\neg y \lor \neg x$	9	10		
y	1						0	0	$\neg x \lor t$	$\neg x$	11	
\boldsymbol{x}						1			0	0	$\neg t$	12
t				1							0	

Záver: Platí logické vyplývanie

$${x \Rightarrow y, y \Rightarrow (z \lor \neg x), \neg t \Rightarrow (t \land \neg z), t \Rightarrow x} \vdash z$$

Príklad 5. Prepíšte tvrdenie prirodzeného jazyka do formuly predikátovej logiky, vytvorte negáciu tejto formuly a prepíšte túto formulu do tvrdenia prirodzeného jazyka.

(a) Každý riaditeľ je včelárom.

$$\forall x (R(x) \Rightarrow V(x))$$

Negáciou tejto formuly dostaneme

$$\neg \forall x (R(x) \Rightarrow V(x)) \equiv \exists x \neg (R(x) \Rightarrow V(x)) \equiv \exists x (R(x) \land \neg V(x))$$

niektorý riaditeľ nie je včelárom.

(b) V každom meste existuje radnica alebo divadlo.

$$\forall x (M(x) \Rightarrow R(x) \lor D(x))$$

Negáciou tejto formuly dostaneme

$$\neg \forall x (M(x) \Rightarrow R(x) \lor D(x)) \equiv \exists x \neg (M(x) \Rightarrow R(x) \lor D(x)) \equiv \exists x (M(x) \land \neg R(x) \land \neg D(x))$$

V niektorom meste nie je radnica a ani divadlo.

(c) Niektoré nepárne čísla nie sú prvočísla.

$$\exists x (N(x) \land \neg P(x))$$

Negáciou tejto formuly dostaneme

$$\neg \exists x \big(N(x) \land \neg P(x) \big) \equiv \forall x \big(\neg N(x) \lor P(x) \big) \equiv \forall x \big(N(x) \Rightarrow P(x) \big)$$

Každé nepárne číslo je prvočíslo.

(d) Každé ovocie je zdravé a výživné.

$$\forall x (O(x) \Rightarrow Z(x) \land V(x))$$

Negáciou tejto formuly dostaneme

$$\neg \forall x \big(O(x) \Rightarrow Z(x) \land V(x) \big) \equiv \exists x \neg \big(O(x) \Rightarrow Z(x) \land V(x) \big) \equiv \exists x \big(O(x) \land \big(\neg Z(x) \lor \neg V(x) \big) \big)$$

Niektoré ovocie nie je zdravé alebo nie je výživné

(e) Existuje dym bez ohňa.

$$\exists x (dym(x) \land \neg ohen(x))$$

Negáciou tejto formuly dostaneme

$$\neg \exists x \big(D(x) \land \neg O(x) \big) \equiv \forall x \big(\neg D(x) \lor O(x) \big) \equiv \forall x \big(D(x) \Rightarrow O(x) \big)$$
Každý dym je s ohňom.

Príklad 6. Rozhodnite a uveďte dôvody, prečo formula predikátovej logiky je tautológia, alebo kontradikcia, alebo len splniteľná.

- (a) $(\exists x P(x)) \lor (\exists x \neg P(x))$,
- (b) $\forall x (P(x) \land \neg P(x)),$
- (c) $(\exists x P(x)) \Rightarrow (\forall x P(x))$,
- (d) $(\forall x P(x)) \Rightarrow (\exists x P(x))$.

(a)
$$(\exists x P(x)) \lor (\exists x \neg P(x)),$$

Pomocou formule z príkladu 7.2 $\exists x (P(x) \lor Q(x)) \equiv (\exists x P(x) \lor \exists x Q(x))$ prepíšeme skúmanú formulu do ekvivalentného tvaru

$$\exists x \underbrace{\left(P(x) \vee \neg P(x)\right)}_{1} \equiv 1$$

t. j. formula je tautológia.

(b) $\forall x (P(x) \land \neg P(x))$, formula je kontradikcia, pretože podformula stojaca za univerzálnym kvantifikátorom $(P(x) \land \neg P(x)) \equiv 0$ pre každé indivíduum x.

(c) $(\exists x P(x)) \Rightarrow (\forall x P(x))$, navrhneme interpretáciu \mathcal{I} , pre ktorú je formula nepravdivá. Nech univerzum U je množina prirodzených čísel $\{0,1,2,3,...\}$ a P(x) je unárny predikát, ktorého význam je "x je párne číslo". Ľavá časť implikácie $\exists x P(x)$ je evidentne pravdivá, "existuje také prirodzené číslo x, ktoré je párne". Pravá časť implikácie $\forall x P(x)$ je evidentne nepravdivá, nie "každé prirodzené číslo je párne". To znamená, že celková implikácia $(1\Rightarrow 0)$ je nepravdivá. To znamená, že študovaná formula nie je ani tautológia a ani kontradikcia, je splniteľná (existujú interpretácie \mathcal{I} v ktorých je pravdivá, napr. ak predikát P(x) interpretujeme "x je nezáporné číslo").

(d) $(\forall x \ P(x)) \Rightarrow (\exists x \ P(x))$, Ak zvolíme takú interpretáciu, že predikát P(x) je pravdivý pre každý objekt x, potom $\forall x \ P(x) \equiv 1$ a $\exists x \ P(x) \equiv 1$, t. j. formula $(\forall x \ P(x)) \Rightarrow (\exists x \ P(x))$ je pravdivá. V opačnom prípade, ak zvolíme takú interpretáciu predikátu P(x), že pre niektorý objekt a je P(a) nepravdivé, potom $\forall x \ P(x) \equiv 0$, z čoho plynie, že formula $(\forall x \ P(x)) \Rightarrow (\exists x \ P(x))$ je pravdivá. To znamená, že pre ľubovoľnú interpretáciu predikátu P(x) dokazovaná formula je pravdivá, čiže je tautológia.

Príklad 7. Riešte tieto sylogizmy:

- (a) niektorí študenti sú vegetariáni všetci vegetariáni sú včelári
- všetci študenti sú kominári všetci študenti sú včelári
- ?

(b)

- (c) niektorí fyzici sú astronómovia každý chemik nie je fyzik
- (d) niektorí včelári sú analfabeti každý študent nie je analfabet

?

.

Príklad 7. Riešte tieto sylogizmy:

(a)

niektorí študenti sú vegetariáni všetci vegetariáni sú včelári

9

Vykonáme prepis sylogizmu do formálneho tvaru

$$\varphi_1: \exists x \left(st(x) \land vg(x) \right) \Rightarrow \left(st(t) \land vg(t) \right)$$

$$\varphi_2$$
: $\forall x (vg(x) \Rightarrow vc(x)) \Rightarrow (vg(t) \Rightarrow vc(t))$

Potom platí schéma usudzovania

- 1. $st(t) \wedge vg(t)$
- 2. $vg(t) \Rightarrow vc(t)$
- 3. st(t)
- 4. vg(t)
- 5. vc(t)
- 6. $(st(t) \land vc(t)) \Rightarrow \exists x (st(x) \land vc(x))$

Záver sylogizmu je: "niektorí študenti sú včelári"

(b)

všetci študenti sú kominári všetci študenti sú včelári

?

Vykonáme prepis sylogizmu do formálneho tvaru

$$\varphi_1: \forall x (st(x) \Rightarrow kom(x)) \Rightarrow (st(a) \Rightarrow kom(a))$$

$$\varphi_2: \forall x (st(x) \Rightarrow vc(x)) \Rightarrow (st(a) \Rightarrow vc(a))$$

Potom platí schéma usudzovania

- 1. st(a)
- 2. $st(a) \Rightarrow kom(a)$
- 3. $st(a) \Rightarrow vc(a)$
- 3. kom(a)
- 4. vc(a)
- 5. $kom(a) \land vc(a) \Rightarrow \exists x (kom(x) \land vc(x))$

záver sylogizmu je: ak existuje aspoň jeden študent, potom niektorí kominári sú včelári.

(c)

niektorí fyzici sú astronómovia každý chemik nie je fyzik

9

Vykonáme prepis sylogizmu do formálneho tvaru

$$\varphi_1: \exists x (fyz(x) \land astr(x)) \Rightarrow (fyz(a) \land astr(a))$$

$$\varphi_2$$
: $\forall x (chem(x) \Rightarrow \neg fyz(x)) \Rightarrow (chem(a) \Rightarrow \neg fyz(a))$

Potom platí schéma usudzovania

- 1. $fyz(a) \wedge ast(a)$
- 2. $chem(a) \Rightarrow \neg fyz(a)$
- 3. fyz(a)
- 4. ast(a)
- 5. $\neg chem(x)$
- 5. $ast(a) \land \neg chem(a) \Rightarrow \exists x (ast(x) \land \neg chem(x))$

záver sylogizmu je: "niektorí astronómovia nie sú chemici".

(d)

niektorí včelári sú analfabeti každý študent nie je analfabet

?

Vykonáme prepis sylogizmu do formálneho tvaru

$$\phi_1: \exists x \left(analf \left(x \right) \land vce \left(x \right) \right) \Rightarrow \left(analf \left(a \right) \land vce \left(a \right) \right) \\
\phi_2: \forall x \left(st \left(x \right) \Rightarrow \neg analf \left(x \right) \right) \Rightarrow \left(st \left(a \right) \Rightarrow \neg analf \left(a \right) \right) \Rightarrow \left(analf \left(a \right) \Rightarrow \neg st \left(a \right) \right)$$

Potom platí schéma usudzovania

- 1. $analf(a) \wedge vc(a)$
- 2. $analf(a) \Rightarrow \neg st(a)$
- 3. analf(a)
- 4. vc(a)
- 5. $\neg st(x)$
- 5. $vc(a) \land \neg st(a) \Rightarrow \exists x (vc(x) \land \neg st(x))$

záver sylogizmu je: "niektorí včelári nie sú študenti"

Príklad 8. Pomocou prirodzenej dedukcie odvoďte formuly:

(a)
$$(p \Rightarrow q) \Rightarrow ((q \Rightarrow r) \Rightarrow (p \Rightarrow r))$$

- (aktivácia 1. pomocného predpokladu) 1. $p \Rightarrow q$
- (aktivácie 2. pomocného predpokladu) 2. $q \Rightarrow r$
- (aktivácia 3. pomocného predpokladu)
- 3. 4. q(modus ponens na 1. a 3.)
- 5. (modus ponens na 2. a 4.)
- 6. $p \Rightarrow r$ (deaktivácia 3.)
- (deaktivácia 2.)
- 7. $(q \Rightarrow r) \Rightarrow (p \Rightarrow r)$ 8. $(p \Rightarrow q) \Rightarrow ((q \Rightarrow r) \Rightarrow (p \Rightarrow r))$ (deaktivácia 1.)
- (b) $(\forall x \varphi(x)) \Rightarrow (\exists y \varphi(y))$

- $\begin{array}{c|c}
 1. & \forall x \, \varphi(x) \\
 \hline
 2. & \varphi(t) \\
 3. & \exists x \, \varphi(x) \\
 4. & (\forall x \, \varphi(x)) \Rightarrow (\exists y \, \varphi(y))
 \end{array}$

Príklad 9. Pomocou tabuľkovej metódy preverte, či formule sú tautológie 3-hodnotovej Łukasiewiczovej logiky:

(a)
$$\varphi \Rightarrow ((\varphi \Rightarrow \psi) \Rightarrow \psi),$$

φ	Ψ	$\varphi \Rightarrow \psi$	$(\phi \Rightarrow \psi) \Rightarrow \psi$	
0	0	1	0	1
0	1/2	1	1/2	1
0	1	1	1	1
1/2	0	1/2	1/2	1
1/2	1/2	1	1/2	1
1/2	1	1	1	1
1	0	0	1	1
1	1/2	1/2	1	1
1	1	1	1	1

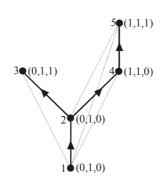
(b)
$$\varphi \Rightarrow (\psi \Rightarrow \varphi)$$
,

	. (1 1/2	
φ	Ψ	$\psi \Rightarrow \varphi$	$\varphi \Rightarrow (\psi \Rightarrow \varphi)$
0	0	1	1
0	1/2	1/2	1
0	1	0	1
1/2	0	1	1
1/2	1/2	1	1
1/2	1	1/2	1
1	0	1	1
1	1/2	1	1
1	1	1	1

Cvičenie 10. Vypočítajte pravdivostné hodnoty intuicionistickej formuly

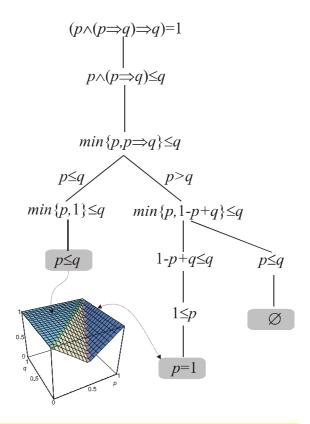
$$p \Rightarrow ((\neg (p \land q)) \lor (\neg q \lor \neg r))$$

pre Kripkeovský model špecifikovaný reláciou R, pričom každý vrchol je ohodnotený trojicou pravdivostných hodnôt premenných p, q a r.



	1	2	3	4	5
p	0	0	0	1	1
q	1	1	1	1	1
r	0	0	1	0	1
$p \wedge q$	0	0	0	1	1
$\neg r$	0	0	0	0	0
$\neg q$	0	0	0	0	0
$\neg q \lor \neg r$	0	0	0	0	0
$\neg (p \land q)$	0	0	1	0	0
$(\neg (p \land q)) \lor (\neg r \lor \neg q)$	0	0	1	0	0
$p \Rightarrow (\neg (p \land q)) \lor (\neg r \lor \neg q)$	0	0	1	0	0

Príklad 11. Zistite pre ktoré hodnoty premenných p a q je výroková formula vo fuzzy logike pravdivá $(p \land (p \Rightarrow q)) \Rightarrow q$.



Formula $(p \land (p \Rightarrow q)) \Rightarrow q$ je pravdivá pre $0 \le p \le q \le 1$ a pre p=1.